

Öşür ve zekât

Ali Karakaş: “Ege’de öşür bilinmiyor. Oysa Allah Ege’ye çok ürün veriyor. Öşür nedir? Nisabı ne kadardır? Masraflar çıkıyor mu? Sulanan ve sulanmayan yerlerle ilgili ölçüler nelerdir? Bunları bir yazsanız iyi olur.”

Geçmişte devlet arâzi ürünlerinden “öşür” almakta iken, ürün sahipleri ayrıca zekât ile mükellef olmuyordu. Çünkü elde ettiği ürünün onda birini öşür uygulaması ile devlete veren üretici, böylece ürününün zekâtını da vermiş oluyordu.

Ancak devletin öşür uygulamasını bıraktığı günden beri üreticilerimiz, nedendir bilinmez, zekâtı unuttular.—Unutmayanlar müstesna!—Oysa Allah bolluk ve bereketi kesmedi. Onları rızıkta unutmadı. Ürünlerine ürün ve servet katmaya devam etti. Ve üreticilerimizin kahir ekseriyeti dindar, mütedeyyin, cömert, vermeyi ve yedirmeyi seven ve eli açık insanlar.

Sanıyorum, bir yanlış anlama uzun yıllardır sürüp geldi. Yoksa o dindar ve cömert insanların, Allah’ın emri veçhile zekâtтан kaçacaklarını ben tahmin etmiyorum. Çünkü ne dindarlığa, ne de cömertliğe yakışmaz! Olsa, olsa bir yanlış anlama olmalıdır.

Ancak çok vahim bir yanlış anlama olduğunu hemen belirtmek gerekir. Sonuçları itibariyle ürkütücü! Allah’ın gazabını--mâazallah—celbe sebeptir çünkü.

Nitekim Bedüzzaman’a göre, cimrilikle ve nefesine zulmetmek suretiyle zekâtını vermeyen Müslüman’a dünyada mecburi mal kaybı gibi bir İlâhî ceza gelebilir.¹

Allah verdiği halde biz vermez isek, dindarlığımızın ve cömertliğimizin ölçüsü ne olacak? Kur’ân’ın, birçok âyetiyle “Namazı kılın, zekâtı verin!”² emrine ve “Ürün alındığı zaman hasat gününde onun hakkını verin.”³ fermanına muhatap olan bizlerin, namazı tercih edip, zekâtтан kaçınmamız izah edilir bir durum değildir.

Öşür, tarım ürünlerinden alınan zekâta denir. Onda bir olduğundan öşür denmiştir. Peygamber Efendimiz (asm), yağmur, nehir ve kaynak sularıyla kendiliğinden, masrafsız ve emeksiz olarak sulanan arazilerin ürününden onda bir (öşür); kova, dolap beygiri ve diğer vasıtalar ile masraf ve emek harcanarak sulanan arazilerin

ürününden--masraf ve emeğe nispetle hafifletilmiş olarak—yirmide bir zekât verilmesini emir buyurmuştur.⁴

Günümüzde tarım ürünleri üzerinde sulama masrafı olmasa bile, gübre, ilâçlama, mazot, traktör, işçilik ve muhtelif masrafların önemli yekûn tuttuğu bir vâkıdır. Sulama masrafı dışındaki diğer masrafların, zekât oranını değiştirip değiştirmeyeceği âlimlerce içtihadı konu olmuştur. Hanefî fukahası, tohum, amele ücreti ve sair masraflara bakılmadan, sulama durumuna göre ürünün onda biri veya yirmide birinin zekât olarak verileceği hükmünde birleşirken; Şâfiîlerden Remlî, arâzi için yapılan masraflar ile ekin için yapılan masrafları birbirinden ayırır. Meselâ su kanalı açılmasını--kanal kalıcı olduğundan—arâzi için bulan Remlî, el ile veya deve ile yapılan sulamayı ekin için bulur. Netîcede el ile veya deve ile yapılan sulamada masraf ekin için yapıldığından, böyle masrafla yetişen ekinde, yapılan masrafa göre zekât oranı değişir. Yani tamamen el ile sulanırsa yirmide bir, yarısı yağmur suyu ile sulanırsa zekât oranı on beşte bir olur.⁵ Muhterem Halil Güneç hocaefendi bu görüşten hareketle, günümüzde sulamaya denk bir masraf tutan ve sırf ekinin daha iyi yetişmesini sağlayan--ve arazi için olmayan—gübre ve ilaçlama masrafları yapıldığı takdirde, bunu sulama masrafına kıyas ederek, ürünün zekât oranına yansıtılmasını daha uygun bulur.

Buna göre, gübre ve ilâç verilerek yetiştirilen ve yağmur suyu ile beslenen ekinlerin, kuru tarım ürünlerinin ve meyveler dâhil tüm toprak mahsullerinin zekâtının, Şâfiî mezhebine ittibâ edilerek “on beşte bir” verilmesi daha isâbetli bulunmaktadır.⁶

Ağaçtaki meyveler de aynı oran ve şartlarla zekâta tâbidir. İmam-ı Azam ile Ahmed bin Hanbel'e göre, istifâde edilen her toprak mahsulü zekâta tâbidir. Zekâtı verilmemiş hububattan veya ağaç üstündeki meyveden yemek Hanefîlere göre de, Şâfiîlere göre de câiz değildir. Yiyen günahkâr olur. Çünkü henüz zekâtı verilmediğinden içinde kul hakkı vardır. Ancak zekâta esas olacak şekilde hesap ederek yer ve yediği miktarı da sonra zekât hesabı içine alırsa, yemek câiz olur.

İkrâmlar, zekât hesabına geçmez. Hediyeler ise, zekât verilebilecek yerlere, zekât niyetiyle verilirse zekât hesabına geçer. Fakat buna da hediye denmez! Çünkü zekât, malımızdan çıkarmamız gereken bir kul hakkıdır. Hediye ise bizim irade ve ihtiyarımıza bağlıdır. Bununla beraber, hasat mevsiminde, zekât verilebilecek sekiz sınıftan kendisince en uygun olan bir veya birkaç sınıfa, zekât borcunu kapsayacak şekilde, zekât niyetiyle muhtelif paketler halinde dağıtırsa, zekâtını vermiş olur.

Allah kabul etsin. Âmin.

Dipnotlar:

1- Divan-ı Harb-i Örfî ve Sünûhât, s. 116.,

2- Misal: Bakara Sûresi, 2/110; Nisâ Sûresi, 4/77; Tevbe Sûresi, 9/71; Nûr Sûresi, 24/56.,

3- En'am Sûresi, 6/141.,

4- Nesâî, Zekât, 25.,

5- N. Muhtâc, 3/77.,

6- G.M.Fetvâlar, 1/238.